

Kolozsvári Papp László emlékezete

KRITERION KIADÓ, KOLOZSVÁR, 2016, 196.

„...védtelenek, kiszolgáltatottak vagyunk, tévelygünk, roskadozunk, s félelmünket múzeumnézésbe, cuccvásárlásba öljük”¹

Amikor a Kriterion Kiadó által Kolozsvári Papp Lászlóról (1940–2005) szóló, stílusosan Kolozsváron megjelentetett s a magyar irodalmi életben hiánypótló tanulmánykötet szétnyitott borítóját megpillantottam a közösségi oldalon, a legvidámabb barakk paradox kifejezése jutott eszembe. Az íróról készült két fénykép, a hátoldali vidám, illetve az első szomorú, vagy melázó arc a művész központi témájául szolgáló korszakot idézte fel bennem. A Matei László által készített színvonalas borítónak a hetvenes-nyolcvanas évek fényképeit idéző sárgásbarna elszínez(öd)ése még inkább ráerősített a fenti érzéseimre. A könyv címének választott, a *Madarak voltunk* című regényből vett idézet pedig fokozottan kihangsúlyozza, hogy a barakk zártsága miatti megélhetetlen szabadságot az emberek egymás társaságának örömteli pillanataiban képesek csak elfeledni.

A kötet szerkesztői, Ispánovics Csapó Julianna és Ondrejcsák Eszter az addig nagyrészt az ismeretlenség homályába vesző magyar írónak a hazai irodalomtudományba való beillesztésére tett kezdeményező kísérlete rendkívül figyelemre méltó. Ma különösen találóak szavai az irodalomtudománnyal való kapcsolatára: „Kísértenek a hallgatóság elhallgatott gondolatai.”²

A szerkesztők által írt elő- és utószó az olvasó számára megvilágítja egyrészt, hogy nemcsak a 20. század végi irodalomtörténeti kutatások, hanem az ezredforduló utáni évek kutatói is mulasztottak, mikor nem kezelték helyén Kolozsvári Papp munkásságát, másrészt betekintést adnak a kötet huszonhárom diskurzusteremtő tanulmányának témáiba. De mielőtt az úttörő vállalkozás szerzőivel megismerkedne az olvasó, érdemes a kötet végén szemügyre venni a kor hangulatát tükröző, az író megörökítő képeket. A fotókat Papp Ágnes Klára, az író lánya bocsátotta a szerkesztők rendelkezésére.³

A tanulmánykötet négy fő részre tagolva ad képet Kolozsvári Papp életművéről. Az *Emlékezések* leginkább a szerző jellemét, életét, míg a *Tanulmányok, esszék, kritikák* a munkásságát hivatott megismertetni az olvasóval. A *Melléklet* különlegessége, hogy a szerző *Holló úr – Tizenkét kolozsvári történet* című műve alapján Papp Attila Zsolt készített egy „filmvázlatot” *Fényemberek* címmel, mely ebben a részben olvasható, így akár még a filmszakos hallgatók is okulhatnak belőle. Az írások sorát a kismartoni temetőben 2005. április 25-én elhangzott, az írói életmű jövőjéről optimistán szóló *Nekrológok* zárják.

E jövőkép megvalósulóban levőnek látszik; a szórványosan megjelenő tanulmányok után, és tizenegy évvel az író halálát követően, megszületett munkássága első összefoglaló áttekintése. A századforduló szellemiségének fia volt – írta emlékezésében Lászlóffy Aladár –, a nyelvi kifejezés művészetének és a jelenkori összmagyar próza mestere, aki az erdélyi magyar kultúrát, mind pedig az anyaországi irodalom kincsét jelentős alkotásokkal és fordításokkal gazdagította, valamint fon-

tos szerepe volt a magyar politikai publicisztika újraszervezésében. Kolozsvári Papp személyiségének és alkotói technikájának megismeréséhez visz közelebb bennünket a Szakolczay Lajossal készült interjú. Az író barátja egy, a nevét viselő esszéregény megírására ihlette a szerzőt, ami a kesernyés világlátás szürke hamujának alján izzó emberi tehetetlenségből némi társasági légmozgás hatására szikrát kapva éles fényre rajzolja ki a kínos jelenetek árnyékát.

Az *Emlékezések* utolsó s a *Tanulmányok* első írása is a *Malomárok* című regénnyel foglalkozik. Előbbiben Kántor Lajos ismertette a családregegyt, utóbb pedig Orbán Gyöngyi emlékezet és (szubjektív) történelem emberi kapcsolatokban való összefonódása felől vizsgálta azt. A címadó helyszín Kolozsvári Papp első, szülőföldjén szerzett élettapasztalatai okán került be az irodalmi köztudatba, így ezt a művet többen az író legjelentősebb alkotásának tartják.

A következő tanulmányban Zsávolya Zoltán a szerző *Gyilkosság Normandiában* című írásának műfaji meghatározására tett kísérletet, s a kisebbségi magyar lét kriminális körülményeit bemutató művet a detektívregénnyel hozta összefüggésbe.

Malek Ízisz a *Madarak voltunk* és *A diák utolsó története* című művek alapján keresett választ arra a kérdésre, hogy a kelet-közép-európai értelmiség hogyan dolgozza fel a peremre kerülség léttudatát, a „kétlelkűséget”. A tanulmánykötet érdekessége, hogy egy műre több nézőpontból enged rálátást, így szintén *A diák utolsó története* kapcsán a következőkben Vass Norbert tért ki a térpoétika jelentőségére.

Kosztrabszky Réka nagy lélegzetű tanulmányában a Vénasszony-történetek regényciklus két, eddig csak folyóiratban megjelent darabját ismerteti; az eleve elrendeltetett sors elszigeteltségében, a magára maradottság érzéséből, a szürke, földhöz ragadt életből való elvágódás témáját körüljáró két kisregény lehetséges értelmezési irányát jelölve ki.

Kolozsvári Papp Kolozsvár-ciklusát szintén két kutató tárgyalja. Toót-Holló Tamás és Steinmacher Kornélia tanulmányaikban egyetértenek abban, hogy a történetek párhuzamba állíthatók az *Ezeregyéjszaka* szerkezetével és hangulatával. A *Holló úr* és a *Kleotéra története* egy kolozsvári értelmiségiekből álló baráti körről szóló anekdotái nem térnek ki az erotika, illetve az erőszak részletes leírása elől sem. Ugyanakkor keverednek bennük a mitikus és a mesei elemek, beágyazva a 20. század kiütkereső és kiutat sosem találó emberét bemutató modern prózába. A kötet következő két tanulmánya komorabb témához vezeti át az olvasót. Kabdebó Lóránt a Magyar Nemzetben 1978-ban megjelent, a *Monológok a határon* című gyűjteményes kötetéről szóló írását Takács Tímea majdnem negyven évvel későbbi, széles körű felhasznált irodalommal alátámasztott tanulmánya egészíti ki. Az írás reményt keltően mutatja Kolozsvári Papp László irodalmi körökben való ismertségének növekedését, bizonyítva ezzel a most szemlézett tanulmánykötet céljának megvalósulását is.

Szerzőnk novellái 1979-től az ezt követő tizenhét év során összesen ötször kaptak helyet a *Körkép* című antológiákban. E művekről ad részletes és a szakmát további kutatásokra ösztönző képet Halmi Annamária.

Eddig kevés szó esett arról, hogy Kolozsvári Papp műfordítóként számos román, francia és angol regényt ismerttetett meg a magyar olvasókkal. András Orsolya

a *Kanári és a hóvihár* című Grigorescu-regény fordítását elemezve párhuzamot von a regény és szerzőnk első novelláskötete között, vizsgálatának középpontjába az elbeszélői nézőpontot, az időkezelést és a határhelyzet kérdéskörét állítva. A következő tanulmány, Kovács Kinga Tünde írása, szintén fordításelméleti témájú: Romulus Guga *Halál utáni élet* címmel magyarul 1983-ban megjelent művében veszi sorra a lexikális átváltás technikáját, vagyis Kolozsvári Papp fordítói módszerének elméleti hátterét, kiemelve az explicitáció fordító általi alkalmazásának sajátosságait.

Forgách Kinga Orsolya írása újabb oldaláról mutatja be szerzőnket: a *Miért kicsik a törpék?* című, 1996-ban megjelent kötet témáját tekintve ma is aktuális, még akkor is, ha a demokratizálódó magyar politikai berendezkedés kórképét adja. Az írás a sajtószabadság első szárnypróbálgatásának jelképe is lehet, amelyet még elért az eltűntnek hitt cenzúra csendre intő keze. A mű célja a mulékony eseményekben megtalálni az örök társadalmi, politikai, morális problémákat, rávilágítani a kulturális mélypontokra, és mindezt közvetíthetővé tenni a „lealjasodó magyar sajtó ellenében”. Steinmacher Kornélia, előző írásához hasonlóan, Kolozsvári Papp csodavilágába kalauzolja az olvasót a *Galambóci Boldizsár csínytevései* és *A nagy hőemberháború* meseregények elemzésével. A vidám téma után ismét egy – mint a címe is sugallja – komorabb és komolyabb tárgyú tanulmány következik Sényi Fanni tollából, aki a boldogtalanság *arcait* veszi sorra Kolozsvári Papp „tabudöngető”, a nyolcvanas évek közepétől megjelent négy színműve stílusbeli és tartalmi jellemzőinek boncolgatásával.

A kötet tanulmányokat tartalmazó fejezete egy izgalmas médiatörténeti betekintéssel zárul, hiszen Kolozsvári Papp 1992-től a Magyar Televízió munkatársaként forgatókönyveket is írt. Az egyes irodalmi művekből készült filmek keletkezésének történetét Csantavéri Júlia, a szerző egykori munkatársa foglalta össze. Rövid bevezetőjében a kilencvenes évek kezdetén kibontakozó hazai médiaháború olyan okairól számolt be, mint a „nézettség” szükségtelen és túlzó szembeállítás az „értékekkel”, ami lassan megbénította a kreatív gondolkodást, és véget vetett Kolozsvári Papp László tévés karrierjének is, mert – mint írja – az utolsó munkáinak egyikét, az Örkény-adaptációt már csak az Urániában láthatta az érdeklődő közönség.

Örömmel fogadtam el a felkérést e könyv ismertetésére, és itt szeretném megköszönni a szerkesztőknek, hogy megismertették velem is Kolozsvári Papp Lászlót. Jó érzés e kötet által megtapasztalni azt a hivatásukba vetett hitet, mellyel feltámasztottak egy szinte elfeledett íróat. Bízom benne, hogy nem kell sokat várni arra, hogy valaki az általam választott idézetet tartalmazó művet is kutatása tárgyává tegye. Az életmű szinte teljes egészét átfogó kötet bemutatását most hadd fejezzem be egy, az előzőekhez kapcsolódó gondolattal Kolozsvári Papp László *Az alkoholista halála* című könyvéből: „Kedvet kell érezni valamihez, nagy-nagy kedvet, s azt, csakis azt kell csinálni. Ez a hit.”⁴

Jegyzetek

¹ Kolozsvári Papp László: *Az alkoholista halála*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980, 42.

² Uő.: *Monológok a határon*. Budapest, Magvető Kiadó, 1978, 39.

³ A Kolozsvári Papp-hagyaték jelenleg az író özvegyénél, Kávási Kláránál található.

⁴ Kolozsvári Papp László: *Az alkoholista halála*, i. m., 26–27.